Zalai Károly

A ló másik oldalán

'Franz Marc regénye'

Hatodik rész

14.

Lucien ismertette meg Jeant azzal a könyvvel, ami teljesen fölkavarta az életét. 1913 karácsonyán kapta tőle a gyönyörűen becsomagolt kötetet. És elárulta, hogy ő két délután fölfalta. Kiderítették, hogy az Alain-Fournier nevű író csak pár évvel idősebb, mint ők. *„Vasárnap volt, 189... novemberének egyik vasárnapja, amikor az új kosztosfiú megérkezett hozzánk. Még ma is így mondogatom: „hozzánk" - pedig már réges-régen nincs semmi közünk ahhoz a házhoz. Idestova tizenöt éve, hogy elköltöztünk arról a vidékről, és bizonyára nem látjuk soha többé."* Így kezdődött a regény, és Jean már ennek a pár mondatnak az elolvasása után torokszorító fájdalmat érzett. Ez az ő élete! Mintha arról a házról szólt volna, amelyből olyan könnyedén elköltözött, s ha rajta múlik, talán nem is látja soha többé. Mikor is volt ott utoljára? Nem is tudja. *„Ahogy közeledett a vacsora ideje, többnyire már csak egy hajításnyira voltunk hazulról. Még álldogáltunk kicsit Desnoues előtt, aki kerékgyártó és patkolókovács is volt egyben. A mester régi, rozzant kocsma helyén rendezte be műhelyét, és két hatalmas, szárnyas ajtaja mindig tárva-nyitva állt. A kohó fujtatójának nyekergése kihallatszott az utcára. Az izzó parázs fel-felszikrázó fényénél mindig lehetett látni valakit a sötét helyiségben, mely hangos volt a kalapácsok zengő ütéseitől. Néha tanyasiak ugrottak be egy kis tereferére, míg kocsijuk a műhely előtt várakozott, néha egy-egy magunkfajta bámészkodott szótlanul a tűzbe, az ajtófélfához támaszkodva.",* olvasta pár oldallal odébb, és szeme könnybe lábadt. Úristen, ez az ő faluja, s bár borzongással olvasott a patkolókovács munkájáról, ami azonnal a lovakat juttatta eszébe, mégis megelevenedett a szülőház emléke. Otthon volt… Mintha az ő falujukról, iskolájáról, szomszédjaikról, és arról a tájról írt volna ez a titokzatos Alai-Fournier, ahol ő élt. A könyv főhősét, a nagy Meaulnes-ét azonnal barátjául fogadta, mint a könyv másik hőse, Francois. És pár lappal odébb megjelent a történetben egy új szereplő, a titokzatos Frantz. Milyen érdekes, töprengett, vajon ennek „de Galais" nevű fiúnak, az író miért adott német nevet. Frantz valahogy nem volt szimpatikus neki. És amikor a regény végén kiderült, hogy tulajdonképpen miatta hal meg magányosan a testvére: a gyönyörű Yvonne, már

nem is tudott megbocsátani neki. De azért e három főhőssel együtt izgulta végig a titokzatos birtokon tett kirándulást, és őszintén szurkolt nekik, hogy valamennyien boldogok legyenek, habár az író újra meg újra jelezte az olvasóknak, hogy ez egy szomorú történet lesz. Amint Jean befejezte a könyvet, azonnal újrakezdte olvasni, annyira elbűvölte a történet. De eközben föltárult előtte egynémely titok is. Az volt az érzése, hogy ez a mese sokkal rejtélyesebb annál, mint ahogy az ember első látásra (olvasásra) gondolná. Ahogy Meaulnes elkeveredik a lovaskocsijával az úton, inkább többszörös labirintusnak tűnik, mintha újabb és újabb álomrétegekben merülne alá. Mint ahogy az egyik Meaulnes szökéséről szóló fejezet végén olvasta: „ *Csontig átfagyva felidézte egy régi álmát; – nem is álom volt talán, látomás inkább –, melyet mint egész kisgyermek élt át s miről soha senkinek nem beszélt. Egy reggel nem a megszokott szobájában ébredt fel, ahol rövid nadrágját és kabátját este rárakta a székre, hanem azon vette észre magát, hogy ott volt egy hosszúkás, zöld teremben. A falakon olyan volt a tapéta, mintha valódi lombok kúszták volna keresztül-kasul. Valami édes, csodás fény lebegett szerteszét, az volt az érzése, hogy a szájába csorgathatja s megízlelheti, mint a mézet. A legközelebb eső ablaknál egy fiatal lány öltögetett, háttal feléje, mintha arra várt volna csak, hogy felébredjen... Nem volt elég ereje ahhoz, hogy kiugorjék az ágyból és hogy végigcsodálja az elvarázsolt kastély termeit. S aztán újra elnyomta az álom... De meg is fogadta, hogy legközelebb azonnal kipattan ágyából. Talán már holnap reggel, ha fölébred...*" Aztán pedig „*valami különös megelégedettség járta át, szinte lebegett az örömtől, tökéletes, majdnem részegítő nyugalom szállta meg, bizonyos volt benne, hogy révbe jutott, hogy útjának végére ért; hogy mostantól nincs más dolga, csak a boldogságot várni-remélni.*" Pár oldallal később, az író őszintén vall a kastélyról meg az ünnepségről: „*Olyan volt ez az egész, mint valami álom, kora ifjúsága legszebb álma talán. Sokáig ült ott, behunyt szemmel, képzelete azzal játszadozott, hogy már megházasodott s a saját otthonában üldögél, egy békés, nyugalmas este, meghitt családi körben, s hogy ez az elragadó fiatal lány, akit még nem is ismer, itt a szomszéd szobában, ez az ő felesége...*" „ *S ahogy nézte magát, az volt az érzése, hogy valamiféle teljesen ismeretlen Meaulnes ring előtte a habokon; ó, nem az az iskolásfiú, aki elkószált egy parasztkocsival, hanem valamilyen mesebeli, regényes teremtés, egy díszes metszésű könyv lapjairól.*" Ó, és milyen szép volt Meaulnes és a szerelme: Yvonne de Galais találkozása. Jean olvasás közben döbbent rá, arra vágyott egész életében, hogy pont így találkozzon azzal a lánnyal, aki majd megtetszik neki: „*Ki vagy te? Ki vagy s mit keresel itt? Biztos vagyok benne, hogy nem ismerlek. S mégis úgy tűnik, mintha ismernélek.*" „*Mindaz, amit elért, mindaz, ami történt vele, felülmúlta legmerészebb álmait. S hogy még teljesebb, még tökéletesebb legyen a boldogsága,*

elég volt, ha maga elé képzelte azt a tündéri lányarcot, amint ott állt, feléje fordulva, a viharos szélben... És mivel másodjára talán figyelmesebben olvasta a könyvet, egyszerre csak találkozott néhány sorral, ami azon nyomban visszarepítette őt Braquisba, egy régi-régi reggelre, amikor is rádöbbent, hogy vége a télnek. „*Cirógató, lágy szellő özönlött át a falon, mintha legalábbis valamiféle langyos víz csobogna; a bazsarózsák levelén még ott ringatóztak a csendes éji eső üde cseppjei; a kertben a felásott föld egészen elandalított nehéz illatával; s közvetlenül ablakunk alatt egy vidám madár fészkelt a lombban és skálázni tanult, hogy később beálljon egy nagy zenekarba...*" „*Az ajtó félig nyitva volt s hirtelen beáramlott rajta a langyos, napmelegítette tavaszi levegő a seszínű szürke terembe. Mennyi minden volt még ebben a kis áramló melegben! Ricsajok, kurjongatások úsztak benne, madarak csicsergését lehetett kivenni belőle s hallottuk, hogy a kútkáván megcsörrent egy vödör, meg hogy a távolban nagyot pattintott valaki az ostorával.*" Vagy „*Február elején vagyunk, egy szép, hideg, februári délutánon; kint süvít kegyetlenül vijjogva a szél. Fél négy, négy óra felé jár az idő... A házak mellett, a sövényeken dél óta száradnak a kiteregetett fehérneműk, meg-meglobogva a viharos szélben. Bent a házak mélyén, az ebédlőkben lobog a tűz és fényében meg-megcsillannak a közeli tárgyak, különféle csecsebecsék. A gyermek játékait megunva, fölkúszik édesanyja ölébe, szeretné, ha elmesélné neki töviről hegyire, mi történt aznap, mikor férjhez ment édesapjához... Aki nem vágyik a békesség, a boldogság után, az csak menjen fel a padlásra, s késő estig hallgathatja fütyülni, sikongani a pusztító szeleket, csak menjen ki az országútra s a szél ajkára tapasztja majd könnyű selyemsálját, olyan érzés ez, mint egy váratlanul kapott forró csók: könnyeket csal az ember szemébe.*" „*A hangafüves pusztaság felől csak egy-egy csupasz rózsaág koccan meg olykor az ablaküvegen.*" Jean otthon volt megint, s rádöbbent, hogy amióta Párizsban él, szinte észre sem vette, hogyan változnak az évszakok.

15.

A banki munkát egyre jobban gyűlölte. Gyakorta eszébe jutott, hogy nem is olyan rég, idegennek érezte magát a városban. Most bezzeg vágyakozva gondolt erre az időszakra, és paradicsomi állapotnak érezte azt az egykori szabadságot, amelyben élt. Micsoda hülye volt, ostorozta magát, hogy szenvelgett, ahelyett, hogy kiélvezte volna e szabad perceket. Ilyen az ember, gondolta keserűen, sokszor csak túl későn veszi észre, milyen jó dolga volt. Egy este egyedül ücsörgött odahaza. A néni és a bácsi koncertre ment. Őt is hívták, de fejfájásra hivatkozva, otthon maradt. Valójában egyedül akart lenni, abban reménykedve, hogy összeszedi a gondolatait. Az íróasztalánál ült, egy könyv volt előtte, de olyan nehéznek érezte a karjait, hogy képtelen volt kinyitni. Ekkor az asztal sarkán álló,

ceruzával tele bögrére tévedt a tekintete. Később azt gondolta, hogy ez a pillantás nem volt véletlen. Mintha az egyik ceruza megmozdult volna, arra ösztökélve őt, hogy vegye kézbe. Így is tett, majd a fiókból kivett egy hófehér papírlapot. Először jutott eszébe, milyen gyönyörűséges dolog azzal az érzéssel szemlélni ezt a tiszta felületet, hogy majd valamit rajzol rá. Mert amint maga elé helyezte és nézni kezdte, bizseregni kezdett a ceruzát tartó ujja, sőt, még a tarkója is egy picit. Még nem tudta, mi fog történni vele. De húzott egy vonalat. Nem akármilyen vonal volt ez, hanem valaminek a kezdete, a része, lelkének nyúlványa, valami, ami aztán újabb vonalakat vonzott magához. Szinte öntudatlanul rajzolt tovább, már nem volt ura a kezének, valami belülről irányította. És egyszerre csak a házukat pillantotta meg maga előtt, amely mellé gyors vonalakkal odarajzolt néhány szilvafát, az ólat, a ház előtt a padot, ahol az anyja szokott ücsörögni, meg a kerítés pár karóját. Közben szinte remegett, elgyengült, még borzongott is. Észre sem vette az idő múlását. Fogalma sem volt arról, mennyi ideig tartott, amíg elkészült a rajzzal. A végén odakanyarított pár felhőt az égre, meg egy tovaszálló madarat, közben pedig hallotta, hogy a ház mögött lovaskocsi zörög, kiáltás harsan, meg a szomszédból áthallatszott, amint Chénier bácsi lovat patkol. Ez a néhány hang, szinte zeneként csendült föl a fülében, és valahogy a rajzhoz tartozott. Szinte észre sem vette, egyszerre csak kész lett.

Ott ült az asztalnál, s nem tudott betelni vele. Hosszú percekig nézte, és megszületett benne a vágy, hogy újabb rajzokat készítsen, sőt, festékre is vágyott, vászonra, tubusokra, ecsetre. A legszívesebben azonnal lerohant volna a boltba. De a legfurcsább az volt, nem érezte szükségét annak, hogy valaki tanítsa. Mert valahogy tudta, mit akar festeni. A kezében volt! Szinte látta, ahogy a palettán ott csillog a festék, és ő belemártja az ecsetét, aztán pedig fölken néhány színt a vászonra. Másnap majdnem beszélt erről az élményéről a néninek, de aztán elbátortalanodott. Sajnos egyetlen barátja Lucien, már messze volt. Bordeaux-ban járt egyetemre, s egyre ritkult közöttük a levélváltás. Mindketten érezték, hogy eltávolodtak egymástól, már nem találták meg a régi hangot. Így aztán a titkot Jean megőrizte magának, de pár nap múlva munka után bement egy közeli galériába, és hosszasan tanulmányozta a kiállított a képeket. Megpróbálta meglesni, hogyan keveredik a festék a vásznakon, milyen vastag, és hogyan találkozik össze két szín. A galerista ekkor odajött hozzá, s megkérdezte, segíthet-e. Jean önmagát is meglepte azzal, hogy őszintén elmesélte neki, csak pár napja döntött úgy, hogy festeni akar. Volt már a kezében ecset, kérdezte a fiatal férfi. És amikor meghallotta a választ, hogy Jean még sohasem festett, azt

tanácsolta neki, mindenképpen iratkozzon be egy kurzusra, és azonnal ajánlott két mestert is. Aznap este odahaza bevallotta a néninek, mi foglalkoztatja. A néni kicsit töprengett, majd így szólt. Én nagyon örülök, hogy ilyen érzés született benned, mert ha fiatal lennék, én is szívesen megtanulnék festeni. De hát eljárt az idő felettem, meg szerintem Gaston azt hinné, hogy meghibbantam. Sajnos nem vagyok biztos abban, hogy örülne, ha meghallaná, miféle terveket forgatsz a fejedben. De én támogatlak, de egyelőre tartsuk titokban a dolgot. Nem akarok fölösleges vitákat idehaza. Úgy vélem, jó lenne, ha kezdetben valaki, aki ért hozzá, elmagyarázná a mesterség csínját-bínját. Pár lecke után meglátod, hogy komoly-e benned az elhatározás.

Jean egy montparnasse-t iskolában kezdett festészetet tanulni. De a lelkesedés hamar eltűnt belőle. Nem azt kapta, amire vágyott. Monsieur Dubois száraz előadásokat tartott arról, micsoda nehéz és komoly dolog a festészet. Fölvázolta, milyen sok időbe telik, amíg az ember megtanulja a színeket fölhordani a vászonra, megtanulja az ecsetkezelést, az alapozást, a fények és árnyékok játékát, a kontúrokat és mindenféle technikát. Kockákat rajzoltak meg unalmas csendéleteket. És a vén mester úgy járkált közöttük, ecsetjével a tenyerét csapdosva, mint egy állatszelídítő. Jean már-már azt várta, kockacukorral jutalmazza, ha valaki pont az elképzeléseinek megfelelő képet pingálja. Pár lecke után Jeannak teljesen elment a kedve a festészettől. De nem merte bevallani a néninek. Röstellte, és azt hazudta neki, hogy nagyszerűek a kurzusok. Aztán az egyik vasárnap, amikor a néni és a bácsi a szokásos kirándulásra indult, azt füllentette, hogy fáradt, ki akarja pihenni magát, mert másnap nehéz kimutatást kell készítenie, és otthon maradt. A bácsi, aki mindig is azt hangoztatta, hogy a munkánál nincs fontosabb, nemcsak hogy egyetértett vele, hanem még meg is dicsérte, hogy ilyen kötelességtudó. Amint a bácsiék elmentek, Jean elővett a rejtekhelyről egy vásznat, terpentint, néhány tubus festéket, pár ecsetet, majd pedig fölkutatta a legelső rajzát. Nézte egy ideig, és akkor a legvékonyabb ecsettel fölvitt egy barna csíkot a vászonra. Nem alapozott, nem gondolkozott a kompozícióról, semmiről, csak festett, még pediglen úgy, ahogy egyetlen alkalommal sem hagyta a mester a kurzuson. Szinte minden szabályt áthágott, mert valami belső késztetés szerint mártogatta az ecsetet a palettára kinyomott festékekbe. És szinte önkívületben dolgozott másfél órán át. Amikor kész lett, ugyanaz a borzongással teli érzés hatalmasodott el rajta, mint amikor a rajzot befejezte. Fölállt, és pár méterről is megszemlélte a képet. Az ő alkotása! Torkában dobogott a szíve, mert a mű távolabbról még szebbnek tűnt. Mintha onnan festette volna, mintha tudta volna, milyen hatást kelt a távolból. Mintha egy ilyen

távollátó szeme is lett volna. Úristen, ha az ember így fest, az maga a csoda, döbbent rá. A legszívesebben föltépte volna az ablakot és kikiabál az utca népének, hogy elkészült egy festménnyel, azonnal jöjjön be mindenki, nézze, és csodálja meg. Alig várta, hogy majd a néninek is megmutassa. Persze órákon át szellőztetett, huzatot is csinált, nehogy a bácsi rájöjjön, mihez fogott a nagy magányában, amikor állítólag pihenni akart.

Már sötétedett, amikor a nevelőszülei megérkeztek. Szerencsére a bácsi azonnal rágyújtott egy szivarra, ami elnyomta a terpentin és a festék még mindig érezhető szagát. De a néni furcsán méregette, látszott rajta, hogy sejt valamit. Jean másnap szinte rohant haza, hogy megelőzze a bácsit. Amikor a néni üdvözölte, mosolyogva azonnal így szólt: most pedig lássuk csak hamar azt a képet. Jean besietett a szobájába, és a rejtekhelyről előhúzta a festményt. Maga is kíváncsi volt, milyenek lesznek egy nappal később a benyomásai. Egész nap ezt a pillanatot várta, és bizony a képre gondolva, sokkal könnyebben ment az irodában a munka. Amikor a néni meglátta a képet, a szája elé kapta a kezét. Óh, nyögte, de hisz ez nagyon szép! Hol láttad, kérdezte. Jean pedig büszkén elmesélte, hogy ez ő maga találta ki. A néni tényleg nagy élvezettel nézte meg újra meg újra a képet. Gratulált neki, de azt ajánlotta, hogy egyelőre ne mutassák meg a bácsinak. Tudod, magyarázta, még nem dolgozol olyan régen. Gastonnak biztosan az lenne a véleménye, hogy csak megzavarja a fejed a festés, és ezért nem tudsz a munkádra koncentrálni. Ne, egyelőre ne áruljunk el neki semmit. Majd gondolkodom valami megoldáson, mondta, s megsimogatta Jean arcát, mint egy igazi anyuka.